

**Univerzitet Crne Gore
Filološki fakultet**

NJEGOŠEVI DANI 9
– Zbornik radova –

Tivat, 7–10. 9. 2022. godine



Nikšić, 2023.

Studijski program za crnogorski jezik
i južnoslovenske književnosti
Filološki fakultet Nikšić
Univerzitet Crne Gore

Uređivački odbor

Prof. dr TATJANA ĐURIŠIĆ
Prof. dr RAJKA GLUŠICA
Dr NATAŠA JOVOVIĆ

Recenzenti

Prof. dr hab. BOGUSŁAW ZIELIŃSKI
Prof. dr VLADIMIR OSOLNIK
Prof. dr hab. LECH MIODYŃSKI
Prof. dr TATJANA ĐURIŠIĆ
Prof. dr IVO PRANJKOVIĆ
Prof. dr RAJKA GLUŠICA

NJEGOŠEVI DANI 9

MEĐUNARODNI NAUČNI SKUP

Tivat, 7–10. 9. 2022. godine

Za izdavača
Prof. dr Igor Lakić

Glavna i odgovorna urednica
Prof. dr Tatjana Đurišić

Lektura i korektura
Mr Bojan Minić

Korice
Slobodan Vukićević

Tehnička obrada
Dalibor Vukotić

Izdavač
Filološki fakultet Nikšić
Danila Bojovića bb.
www.ucg.ac.me/fil

Štampa
Ras Press DOO

Tiraž
300

CIP - Каталогизacija y publikaciji
Национална библиотека Црне Горе, Цетиње

ISBN 978-9940-694-38-8
COBISS.CG-ID 27107076

SADRŽAJ

POZDRAVNE RIJEČI

DR DRITAN ABAZOVIĆ, <i>premijer Vlade Crne Gore</i>	11
NJEGOVA EKSCLENCIJA RAMI REDŽEPI, <i>ambasador Republike Sjeverne Makedonije</i>	13
ŽELJKO KOMNENOVIĆ, <i>predsjednik Opštine Tivat</i>	15
DIJANA SINDIK, <i>direktorica Centra za kulturu Tivat</i>	17
PROF. DR RAJKA GLUŠICA, <i>predsjednica UO Univerziteta Crne Gore</i>	19
PROF. DR IGOR LAKIĆ, <i>dekan Filološkog fakulteta</i>	21
PROF. DR ROBERT HODEL, <i>predstavnik Naučnog savjeta Njegoševih dana</i>	23
PROF. DR TATJANA ĐURIŠIĆ, <i>predsjednica Organizacionog odbora Njegoševih dana</i>	25

PLENARNA IZLAGANJA

Sven MENESLAND (Oslo): ISTRAGA POTURICA I ETNIČKO ČIŠĆENJE: ZLOUPOTREBA NJEGOŠA	29
Slobodan GRUBAČIĆ (Beograd): O SMRTI AUTORA	37
Академик Радомир В. ИВАНОВИЋ (Нови Сад): ДАРОВИ И ДУГОВИ	49
Zlatko KRAMARIĆ (Osijek): KAKO JE POČETAK ZAPRAVO BIO SAMO NASTAVAK	65

NJEGOŠEVO KNJIŽEVNO STVARALAŠTVO

Dorota GIL (Kraków): NJEGOŠ – OVAPLOĆENJE ILI SASTAVNI DEO FUNDAMENTALNIH IDEJA	89
Tatjana ĐURIŠIĆ (Nikšić): NJEGOŠ KAO CITATNI UZOR CRNOGORSKOG EPSKOG ROMANA	99
Miodrag LEKIĆ (Rim): PARALELIZMI MOTIVA BOŽIĆNE POBUNE (ISTRAGE) U <i>GORSKOM VIJENCU I SICILIJANSKE VEČERNJE U PALERMU 1282.</i>	121
Милош ЂОРЂЕВИЋ (Vršac): ИСТОРИЧАР ИДЕЈА (Допринос Радомира Ивановића његошологији)	127

Ana MINIĆ (Nikšić):
NJEMAČKI PUTOPISCI O ULOZI RATA U NJEGOŠEVOJ CRNOJ GORI..... 145

STVARALAŠTVO BLAŽA KONESKOG (stogodišnjica rođenja)

Leh MJODINJSKI (Katovice):
HUMANISTIČKA TOPOFILIJА PREAM LOGICI NAUČNOG OPISA –
МАКЕДОНСКИ МЕСТА И ИМИЊА BLAŽA KONESKOG 159

Јасмина МОЈСИЕВА-ГУШЕВА (Скопје):
ГРАДЕЊЕТО НА МАКЕДОНСКИОТ КУЛТУРЕН ИДЕНТИТЕТ
СОГЛЕДАН ПРЕКУ ДЕЛОТО НА БЛАЖЕ КОНЕСКИ..... 167

Весна МОЈСОВА-ЧЕПИШЕВСКА (Скопје):
ЛИРСКИОТ КВАРТЕТ
ЖИНЗИФОВ – НЕДЕЛКОВСКИ – РАЦИН – КОНЕСКИ..... 183

Луси КАРАНИКОЛОВА-ЧОЧОРОВСКА (Штип):
КАКО СЕ КОМУНИЦИРА ВО ПРОЗАТА НА КОНЕСКИ..... 195

Иван АНТОНОВСКИ (Скопје):
ПРОСТАТА И СТРОГА ПЕСНА
ВО НАЈРАНАТА ТВОРЕЧКА ФАЗА НА КОНЕСКИ 209

Марина ДАНИЛОВСКА, Марина СПАСОВСКА (Тетово):
УМЕТНИЧКАТА ЕДНОСТАВНОСТ ВО ПРОЗНИТЕ ЗАПИСИ НА
КОНЕСКИ..... 219

Елка ЈАЧЕВА-УЛЧАР (Скопје):
АКТУАЛНОСТ КНИЖИЦЕ “POVODOM НАЈНОВИЈЕГ НАПАДА
НА НАШ ЈЕЗИК” BLAŽA KONESKOG IZ 1948. (75 GODINA KASNIJE) ... 227

**ANTIRATNI DISKURS U (JUŽNO)SLOVENSKIM KNJIŽEVNOSTIMA I
KULTURAMA**

Robert HODEL (Hamburg):
KRLEŽA: OD ANTIRATNE LIRIKE DO MARKSISTIČKE ESEJISTIKE 237

Boguslav ZJELINJSKI (Poznanj):
POLITIKA U SRPSKOJ POSTMODERNISTIČKOJ PROZI:
POKUŠAJ SISTEMATIZACIJE 251

Gabriela ŠUBERT (Jena):
STANISLAV VINAVER O ZAROBLJENIČKOM LOGORU 271

Васко ШУТАРОВ (Скопје) МАКЕДОНСКАТА КУЛТУРНА ДИПЛОМАТИЈА ВО ФУНКЦИЈА НА МИРОТ	281
Magdalena REKŠĆ (Lodž): ANTIRATNI DISKURS NA FEJSBUK GRUPI <i>RUSI, UKRAJINCI,</i> <i>BELORUSI I SRBI ZAJEDNO PROTIV RATA</i>	299
Vojčeh ŠĆEPANJSKI (Poznanj): KRITIKA PACIFIZMA, A ANTIRATNI STAV MEANDRI MISLI O. PROF. JOZEFA (INOĆENTIJA MARIJE) BOHENJSKOG (1902–1995).....	309
Tamara LABUDOVIĆ (Nikšić): ANTIRATNI DISKURS U ROMANU <i>HEROJ NA MAGARCU</i> MIODRAGA BULATOVIĆA.....	323
Bojana OBRADOVIĆ (Nikšić): VELIKI MEHANIZAM CIVILIZACIJSKOG ZLA U ROMANU „DOKLE GORA ZAZELENI“ MIHAILA LALIĆA	337
NAUKA O JEZIKU	
Rajka GLUŠICA (Nikšić): DRUŠTVENA ULOGA LINGVISTA – AKTIVISTIČKA LINGVISTIKA	349
Svenka SAVIĆ (Novi Sad): DISKURS POLEMIKA OKO RODNO OSETLIVOG JEZIKA	363
Margareta BAŠARAGIN (Rijeka): DISKURS MIZOGINIJE: RODNO OSETLIV JEZIK U DISKUSIJI	371
Nataša JOVOVIĆ (Nikšić): KLASIFIKACIJA KOORDINIRANIH REČENICA NA PRIMJERU LALIĆEVIH ROMANA	383
Jelena MRKAIC (Nikšić): LEKSIČKO-SEMANTIČKA I KONCEPTUALNA ANALIZA SOMATIZAMA U NJEGOŠEVOJ FRAZELOGIJI I PREVODNIH KORESPONDENATA U ENGLJESKOM JEZIKU: KONTRASTIVNI PRISTUP.....	397
Jelena BAŠANOVIĆ-ČEČOVIĆ (Podgorica): SLOJEVITOST LEKSIKE U ROMANU <i>ILI KUĆ</i> I MOGUĆNOSTI NJENE LEKSIKOGRAFSKE OBRADE	433
Милена БУРИЋ (Никшић):	

СТАЛНИ ЕПИТЕТ *МНО* У НАРОДНОЈ ЕПСКОЈ ПОЕЗИЈИ И *ГОРСКОМ*
ВИЈЕНЦУ – ЛИНГВОСТИЛИСТИЧКА АНАЛИЗА 449

Danijela RADOJEVIĆ (Podgorica):
STILSKO-JEZIČKE KARAKTERISTIKE RAZLIČITIH TIPOVA TUĐEG
GOVORA U CRNOGORSKOJ MEĐURATNOJ PRIPOVJEDAČKOJ
PROZI 457

Марина СПАСОВСКА, Марина ДАНИЛОВСКА (Тетово):
ЗА СЛОЖЕНИТЕ ГЛАГОЛСКИ ФОРМИ ВО ЦРНОГОРСКИОТ
И ВО МАКЕДОНСКИОТ ЈАЗИК
(врз примери од романот „Хансеновите деца“ од Огнен Спахиќ) 467

Војан MINIĆ (Nikšić):
STILSKI POTENCIJAL ZADNJOPEČANIH KONSONANATA U
SAMOSTALNOJ UPOTREBI I MEĐUSOBNOJ VEZI 479

Иван АНТОНОВСКИ

Филолошки факултет „Блаже Конески“, Скопје
i.antonovski@gmail.com

ПРОСТАТА И СТРОГА ПЕСНА ВО НАЈРАНАТА ТВОРЕЧКА ФАЗА НА КОНЕСКИ

Трудот е посветен на поезијата од најраната творечка фаза на Блаже Конески (1938/9–1941), односно на неговите први поетски обиди остварени во раната младост, при што како примарен извор се користи архивска граѓа од неговата оставнина. Посебно внимание во трудот се посветува на поезијата на Конески од овој период којашто е создадена на македонски народен јазик, започнувајќи од неговата прва песна напишана на македонски јазик „Писмо на една мајка“, датирана на 10 март 1939 година. Целта на истражувањето е да се анализираат поетичките особености на поетските почетоци на Конески во контекст на поетичките особености на неговото натамошно поетско творештво. Притоа се отвора прашањето дали поетичките специфики коишто ја дефинираат *простата и строга македонска песна* е одлика и на оваа фаза од творечкиот пат на великанот, при што се анализира и колку неговото поимање на актуализацијата и следствено иновацијата се препознава во неговите најрани поетски текстови. Констатациите од анализата упатуваат кон согледба дека и во оваа најрана творечка фаза на Конески се забележуваат поетички особености коишто потоа ќе ја дефинираат поетиката на *простата и строга македонска песна*, како на тематско-мотивски план, така и во однос на стилот. Едновременно се доаѓа до согледба и дека овие песни (барем оние коишто се зачувани) се исто така клучни за реконструкција на *лирската биографија на Конески*. Значењето на оваа творечка фаза на Конески за неговиот творечки опус, во трудот се оценува и преку присуството на дел од песните од најраниот период во негови книги, пред сè во збирката „Песни“ (1953).

Клучни зборови: Блаже Конески, рана творечка фаза, македонска поезија, проста и строга македонска песна, поетика.

Неспорно е дека со опусот на речиси секој знаменит поет, нераскижливо и асоцијативно се поврзани поими, фрази и/или синтагми кои најчесто произлегуваат од неговите тематско-мотивски преокупации, кованите во поетскиот јазик и/или воопшто од доминантните на неговата поетика. Но, и дека кога станува збор за опусот на Блаже Конески, таква *функција* има синтагмата „проста и строга македонска песна“ од стиховите на неговата песна „Везилка“ објавена во истоимената поетска книга (1955). Ама зад оваа синтагма, во случајот на Конески не е само асоцијативната, дури и синонимна поврзаност која би се темелела на некои од причините заради кои одредени поими, фрази и/или синтагми вообичаено се поврзуваат со творештвото на одреден автор, туку и севкупниот *систем* на неговата поетика, кој се одликува со специфична простост и строгост на поетскиот израз. Осврнувајќи се на својот текст „Еден опит“, Блаже

Конески има напоменато: „...како научен работник, знам дека треба многу труд за да се домисли докрај една таква материја. А јас немав време. Немав ни можност такво време да најдам за едно домислување на овие прашања до самиот крај, до создавање на некаков кохерентен систем. Сè што можеше да понудам, до тука одев, е изнесување на некои впечатоци.“ (Андреевски, 1991: 213) Оттука, неспорен е веќе констатираној факт дека на книжевната наука ѝ остануваат задачата и предизвикот да го оствари она за што Конески немаше време – да го домисли, односно реконструира и едновременно деконструира тој систем на неговата поетика, анализирајќи го поетскиот опус на Конески.

Но, притоа треба да се има предвид дека таквата реконструкција, а едновременно и деконструкција на *системот на „простата и строга македонска песна“*, не е само анализа на поетиката на Конески, туку преминува и во реконструкција/деконструкција на поетички одлики на севкупната современа македонска поезија. Затоа што како што веќе констатира Весна Мојсова-Чепишевска, *Конески е нулта точка на македонската култура* (2021), но едновременно, неговата поезија, во голема мера е и нулта точка и на натамошната метафорична и на натамошната метонимиска линија на развој на современата македонска поетска реч. Поконкретно, „проста и строга македонска песна“ е синтагма којашто не само што е асоцијативна за поетското творештво на Конески, туку и го еманира севкупното македонско, современо поетско искуство, во кое е инкорпорирано и наследството од претходните фази на развојот на македонското поетско писмо, особено од Рациновата, но во којашто клучен е и модернитетот, на кој секако не му е туѓ ниту фолклорот, колку што не му е туѓ ни космополитскиот поетички поглед кон поетските достоинства на оној дел од европската книжевност којшто не кореспондира со т.н. брз развој на македонската книжевност во средината и во првите децении на втората половина на минатиот век.

Сепак, во најголемиот дел од досегашните критички осврнувања кон поетскиот опус на Конески, основата на поетиката на *простата и строга македонска песна* се бара во неговите поетски објави од педесеттите години на минатиот век, кога особено со поетската книга „Везилка“ започнува и нова развојна линија на неговата поетска реч во споредба со претходните објави. Забележливо е дека и во изборите од неговиот поетски опус објавени во текот на неговиот физички живот, со исклучок на песната „Гешкото“ објавена претходно, почетна точка на приказ на опусот на Конески се песни од оваа поетска книга. Но, доколку неговиот опус се анализира интегрално и ако се исчитаат и неговите песни пишувани пред Втората светска војна, кои се дел од неговата отавнина што претставува одделен фонд во Македонската академија на науките и уметностите, се доаѓа до заклучок дека на неговите песни од педесеттите години на минатиот век, со кои Конески и постанува канонски поет во македонската книжевност им претхоѓат нивни верзии за/напишани пред 1941 година и сочувани во ракопис. Оттука, неминовно е при интересирањето за поетиката

на *простата и строга македонска песна*, една од почетните точки на натамошните осврнувања на поезијата на Конески да биде и можеби најмалку коментираниот, најрана негова творечка фаза, со посебен акцент на неговата поезија на македонски јазик. Затоа што токму во неа можеби треба да се бара извориштето на Блажевата проста и строга пена.

И при таквото осврнување, очекувано е да се јави дилемата на кое од двете рамништа на песната коишто ги разликуваше Конески, првенствено треба да се задржи анализата – на рамништето на описот, на подборот на подробности или на рамништето на пораката преку поентата на песната. Веќе е забележано дека во досегашните обиди за толкување и вреднување на неговата поезија, доминантно е настојувањето анализата да се оствари преку второто рамниште, но задржувањето само на него може да доведе и до конструкција, а не до реконструкција или деконструкција на лиризираната авторска интимност (Мојсова-Чепишевска и Антоновски, 2023). Затоа, и при прочитот на овие песни, неопходна е аналитичка посветеност и на првото рамниште – на подборот на подробности, како што би рекол Конески, односно неопходно е насочување на интересот и кон прашањето зошто е избран конкретниот податок којшто го детерминира односот меѓу лирскиот објект и лирскиот субјект и води до пораката, бидејќи како што објаснува Конески, „од тука трга создавањето на песната, од тој момент на фиксирање на релевантни податоци“ (Андреевски, 1991: 220). Компаративното исчитување на песни од најраната фаза на Конески со песни објавени од него во педесеттите години на минатиот век кое доведе до согледба дека станува збор за варијанти на исти песни (првична верзија и верзија објавена по авторско самокритичко навраќање кон на/запишаниот текст), упатува кон согледбата дека и при прочитот на неговите поетски текстови во ракопис, анализата треба да е на одредено меѓурамниште на песната – да се интересира за избраниот податок, за мотивот да се избере мотивот од првото рамниште, а да ја има предвид и пораката со којашто песната постанува автономна значенска сфера. Со ваков пристап настојувате да го исчитаме најраното поетско творештво на Конески, во него препознавајќи почетна точка на поетичко извориште коешто е трајно врежано и во македонскиот поетски код, имајќи предвид дека токму тој дел од кодот е оној којшто е присутен и во најновите поетски во македонскиот книжевен простор. Поконкретно, јасна е одредницата дека новите тенденции неретко подразбираат дистанцирање од претходниците, но оној дел од македонскиот поетски код којшто е вграден од Конески, по анализа на различните поетски се издвојува и како сврзувачка точка на сите натамошни поетички дострели.

Клучно, ако направиме нов обид за периодизација на поетското творештво на Конески и негова поделба по развојни фази, одново ќе дојдеме до заклучок дека клучниот, прествен миг во творештвото на Конески се случува во педесеттите години на минатиот век. Но, треба да се има предвид дека токму во таа фаза се рефлектираат неговите први творечки обиди од периодот до 1941 година. Конкретно оваа согледба се однесува пред сè на песните од ракописната „Збирка песни“, пишувани во Крагуевац,

Белград, Софија и Прилеп, во периодот од почетокот на 1939 до есента 1941 година. Првите четири песни од оваа ракописна збирка се напишани на српскохрватски јазик (при што песната „Недеља“ е недовршена), додека другите се на македонски народен јазик, со забележливи особености на прилепскиот говор.

Во потрагата по можните *никулци* на поетиката на *простата и строга македонска песна* треба да се има предвид дека за први свои поетски обиди (на српскохрватски јазик), Конески ги смета песната „Лебед“ и една друга песна чиј наслов не го наведува, но која завршувала со рефренот земен од македонска народна песна: „Оздола идај сејмени“. Според сведоштвата на Конески, двете песни биле прочитани со голем успех пред литературната дружина во која тој членувал од првиот свој ден во гимназијата во Крагуевац, при што активно учествувал и во двете гимназиски списанија „Млади Шумадинац“ и подоцна „Подмладак“ во кои биле и објавени неговите најрани поетски творби. Според самиот Конески, неговата најрана поетска фаза започнува со песните од 1938 година, при што, како што посочува Милан Ѓурчинов, најверојатно мислел на неговите дебитантски песни „Сонет“, „Одломак из исповести“ и „Опроштај с летом“, објавени, првата во „Млади Шумадинац“, бр. 1, 1938 година, другите две во „Подмладак“, бр. 1, 1938 година, на српскохрватски јазик (2011: 326). Веќе во тие први, средношколски поетски обиди за искажување на своето Јас, кај Конески се насетуваат дел од одликите на поетиката на *простата и строга македонска песна*. Пред сè поврзувањето на традицијата на поетската реч со модернитетот (иако во овие песни, модернитетот не е во развиена форма како во натамошните творечки фази на Конески), при што она што е „преземено“ од фолклорот добива ново, инакво значење од првичното, кое е повеќе од интерпретација/исчитување на интертекстот, со забележлива тенденција локално да постане универзално, односно со претставување на она што е негова суштина во нов поетски облик кој ги разоткрива неговите универзални, нелокални димензии. Во исто време, поетиката на *простата и строга македонска песна* се насетува и преку натојувањето за јасен, на првично интерпретативно рамниште нехерметичен поетски израз кој е и во дослук со народната лирика и зад кој може да се препознаат и подлабоки интерпретативни рамништа.

Неспорно, во оваа рана творечка фаза на Конески, пресуден момент бил преминот кон македонскиот јазик во остварувањето на неговото поетско Јас. Неговата прва песна на македонски јазик (тогаш нестандардизиран, народен јазик), „Писмо на една мајка“, напишана на 10 март 1939 година, иако не е вреднувана високо во доегашните осврнувања, всушност и разоткрива дека основата на поетиката на *простата и строга македонска песна* е во оваа рана творечка фаза на Конески. Како што ќе забележи Милан Ѓурчинов: „песната е несомнено пишувана по углед на познатата песна на Сергеј Есенин со ист наслов, но со нешто подруга содржина.“ (Ѓурчинов, 2011: 325) Ама како што ќе нагласи самиот Конески „... мојата песна беше веќе писмо до една македонска мајка. Таа работи тутун, сите реални се земени од македонскиот живот...“ (Андреевски 2009) Мора да

се нагласи дека во овој поетски проблесок на Конески на македонски јазик не станува збор за епигонство, туку за веќе насетно еманирање на законмерности на поетички достоинства остварени и надвор од македонскиот книжевен контекст, кое се изразува со македонски јазик и во *македонски книжевен хронотоп*. Уште во оваа песна на Конески се согледува неговото настојување македонската поетка реч да се остварува во рамките на естетската вертикала на поезијата воопшто, но клучно – таа да е одраз на внатрешниот свет на македонскиот поет и израз на неговата потреба од поетска опсервација на она што го детерминира неговиот светоглед. Оттука и се отвора прашањето колку уште со оваа песна, Конески поетски и поетички укажува дека во поезијата, едновремено, универзалните, анационални теми може да бидат и македонски, додека македонските може да бидат универзални, при што македонското искуство ќе биде во дослук со вредностите и на другите национални книжевности со инаква традиција и развој, но не како нивно пресликување, туку како поетско и поетичко надоврзување. Евидентно е неговото настојување, самиот израз да е на меѓурамниште – меѓу *синтаксата на стихот* од македонскиот фолклор и онаа на модернитетот, остварено на македонски јазик. Во оваа песна, се чини дека можеби не само што се насетува, туку веќе и се остварува поетиката на *простата и строга македонска песна*, при што евидентна е и строгоста – како во рамките на структурирањето на песната, така и во директното обраќање на лирскиот субјект до лирскиот објект, кое потоа постанува една од поетичките доминанти во поетскиот опус на Конески. Следствено, препрочитувањето на оваа песна и ја отвора дилемата дали уште со „Писмо на една мајка“, во 1939 година, директно преку својот творечки опит, Конески трагал по поетичко решение кое како творечки резултат ќе биде одговор на прашањето како да се роди проста и строга македонска песна. При тоа, македонското во песната се одразува и преку изразот, и преку темата, со тенденција да биде разбирливо и надвор од македонската читателска рецепција. Клучно, оваа песна ја сметаме за можен официјален почеток на градењето на поетиката на *простата и строга македонска песна*, и заради јазикот на кој е напишана, имајќи ја предвид натамошната целоживотна определба на Конески да пишува поезија исклучиво на македонски. Поконкретно, покрај содржинските елементи кои овозможуваат песната покрај тоа што е проста и трога, да е и македонска, несомнено, за Конески се чини беше исклучително важно и таа да е напишана на македонски јазик, заради што до крајот на својот физички живот и остана доледен на определбата за стихотворување исклучиво на македонски. Оттука, имајќи предвид дека во „Писмо на една мајка“, покрај содржинските *одредености* кои ја одразуваат *простата и строга македонска песна*, посебна одлика е и јазикот на кој е напишана, заради што неа може да ја сметаме и за почетна точка на создавањето и отваравањето на поетиката која се крие за Блажеконеваката синтагма што е обединувачка за севкупното натамошно македонско поетско искуство.

Компаративното исчитување на песните од раната творечка фаза на Конески со оние од педесеттите години на минатиот век, особено упатува

на збирката „Песни“ објавена во 1953 година, која содржи 60 поетски текстови, поделени во два циклуса: „Лирски записи“ и „Монолози и дијалози“, а покрај нив се објавува и поемата „Буната Карпошова“. Значајно е што непроменета, оваа збирка е инкорпорирана во сите изданија со избрани дела на Конески, заклучно со последното во текот на неговиот фиички живот, од 1990 година. Поконкретно, во „Белешките“ на крајот од книгата, Конески напоменува дека повеќето од песните од циклусот „Лирски записи“ се редат по временски ред, при што првите од нив потекнуваат уште од 1940 година, а во изданието од 1967 година, тој и конкретно напоменува дека во периодот пред 1945 година спаѓаат првите дваесет песни (од „Зов“ до „Песна“). Ова и упати кон нашата теза за раната творечка фаза на Конески како почетна точка на *простата и строга македонска песна*

Впрочем, меѓу овие поетски текстови на Конески се и две од неговите поетски молитви кои се дел од поетскиот ораториум што го зафаќа самиот негов опус, негови поетски текстови кои се соодветни и за детска рецепција иако првенствено не се наменети на деца, но клучно – опфатени се тематско-мотивски доминанти кои потоа се (до)развијат во неговото натамошно творештво. Притоа, евидентно е дека токму во овие песни, по стандардизацијата на македонскиот јазик, Конески ги поставува закономерностите на своето пеење на кои останува доследен до неговата последна поетска книга, при што забележливо е дека во слична форма и од аспект на структурата на песната и *синтаксата на стихот* се остварени песни кои заземаат најголем дел од неговиот опус. Токму во овие песни, Конески и за првпат ја претставува едноставноста на неговата поетика која е зад синтагмата синонимно поврзана со неговото име и опус. Остварена со јазик кој ја претставува едноставноста, која овозможува задржување на читателот и на првото интерпретативно рамниште, но едновременно и поливалентно отворена за други интерпретативни рамништа, на кои доаѓа до израз поетовата строгост, сепак присутна и пр првичната интерпретација во завршната поетска слика од песните. Клучно, во нив се препознава поимањето на Конески за актуализацијата и следствено за иновацијата, која покрај како остварување во својата поезија и теориски ја образложи во текот на натамошниот свој творечки пат.

Не треба да се пренебрегне фактот дека меѓу дваесетте поетски текста од „Песни“ чиишто први верзии се настанати до 1941 или до 1945 година, е и оној во кој Конески порача: „Да лажеш не е можно, / те мори вистина бесна – / срамот и тагата своја / скриј ја во нејасна песна.“ Зарем и самиот Конески, тагата (а можеби и срамот, не од себе туку од дел од она што го окружувало) не го скриј и изрази во песна? И тоа во *простата и строга македонска песна!*

Во преписите на своето рано творештво што ги направил самиот Конески во ракописна збирка од деветнаесет песни се наоѓаат поетски текстови од првиот дел на „Лирски записи“. Седум од нив се објавени во конечни верзии во „Од стариот нотес“ и „Песни“, што упатува кон констатација дека од раната творечка фаза на Конески има(ло) и песни кои не ни

се познати. Впрочем, и самиот тој, пред крајот на својот физички живот нагласи дека повеќе негови ракописи се загубени во периодот 1943 и 1944 година. Но, меѓу оние што се сочувани и ни се познати, посебно се издвојува песната „Спомен“, зашто забележливо е дека на неа ѝ посветил посебно внимание и преработка, до нејзиното објавување во циклусот „Монолози и дијалози“. Според нашиот прочит, токму оваа песна, „Спомен“, внатрешно го еманира сето она што се рефлектира во поетовиот светоглед во севкупниот поетски опус на Конески – судбината на родениот во згазено племе, од возот што бега во неврат во родниот крај и татковината до повторното враќање во песочливата земја, со спомен длабоко во душата, за белите магли по нашите полиња.

Одделно внимание заслужува и анализата какви/кои измени ги има направено Конески меѓу првичните верзии на песните настанати во неговата рана творечка фаза и верзијата во која се објавени. Па така, „Зов“, во ракописната „Збирка песни“ има пандан – педна без наслов, при што во финалната верзија последните два стиха: „Исти луѓе да гледаме / Облаци исти д’ испраќааме“ се изоставени. Во песната „Пролет“, која се јавува со ист наслов и во ракописната збирка, извршено е забележливо скратување, додека за песната „Рамнина“ е укината поделбата по строфи, а два стиха (вторниот од првата и првиот од втората строфа) се удвоени. Во песната „Очај“ измените се помали и потешко забележливи.

Но, настојувајќи да дојдеме до логично објаснување зошто се направени овие измени во поетските текстови од раната фаза на Конески пред нивното објавување во педесеттите години на минатиот век, доаѓаме до согледба која и ја потврдува појдовната теза дека во овие текстови може да се препознае почетната точка на *простата и строга македонска песна*. Конкретно, извршените измени се остварени токму во функција на засилување на простоста и строгоста на неговиот, македонски поетски израз. Но, забележливо е дека дури и без тие измени, конкретните песни ќе ја одразуваа Блажеконеваската поетика која е одлука на сиот негов поетски опус и прерасна во нулта точка на македонската поетска реч, а преку неа на македонската култура.

Во ова осврнување кон раната фаза на поетското творештво на Блаже Конески, не може, а да не се потсетиме и на идејата, заедно со Коле Чашуле, во летото на 1941 година да објават заедничка стихозбирка „Тополи крај реката“, но за жал, заради заминувањето на Чашуле во партизани останала неостварена. Збирката, според Конески, „стоеше извесно време кај мене, а потоа пропадна во војната“, нешто од неа беше зачувано, а некои од 20-те песни кои ги напишал Конески се оние што подоцна биле вклучени во стихозбирката „Песни“ од 1953 година. Оттука, пред нас се отвора дилемата и каква ќе беше доминантната поетика на македонската поезија во четиресеттите години на минатиот век по Втората светска војна, ако овие песни на Конески беа објавени и претходно. Дали текот на развојните процеси ќе беше поинаков? Иако може да е само теза-претпоставка, на ова прашање би дале потврден одговор.

Сепак, клучно и резимирано, се чини се потврдува тезата дека основата и почетната точка на поетиката на *простата и строга македонска песна* може и треба да се бара и најде токму во раната творечка фаза на Конески, додека во фазите потоа се развива и надградува. Но, тоа само води кон нови прашања, од кои едно е и прашањето за продолжување на реконструкцијата/деконструкцијата на она што Атанас Вангелов го нарече „лирска биографија на Конески“ (2020) – што ни укажува нејзиното прво поглавје препознато во раната творечка фаза на Конески од која се и неговите први две поетки молитви, но и песни кои се важни за целосно разбирање и соодветно интерпретирање и некои од тематско-мотивските доминанти (и) во неговото натамошно поетско творештво?

КОРИСТЕНА ЛИТЕРАТУРА

- Андреевски, Цане. 1991. *Разговори со Конески*. Скопје: Култура.
- Андреевски, Цане. 2009. „Кажувања (4)“. *Окно*. <https://okno.mk/node/2884> [Пристапено на: 12.7.2022]
- Вангелов, Атанас. 2020. *Лирската биографија на Конески*. Скопје: Слово, 2020.
- Ѓурчинов, Милан, 2011. „Прилози“. Блаже Конески: *Поезија Книга прва*. Приредил: Милан Ѓурчинов. Скопје: Македонска академија на науките и уметностите, 325–326.
- Конески, Блаже. 1967. *Поезија* Скопје: Култура.
- Конески, Блаже, 1981. *Поезија* Скопје: Култура, Македонска книга, Мисла, Наша книга.
- Конески, Блаже, 1990. *Песни и препевы* Скопје: Култура.
- Конески, Блаже. 2011a. *Поезија Книга прва* Приредил: Милан Ѓурчинов. Скопје: Македонска академија на науките и уметностите.
- Конески, Блаже. 2011b. *Поезија Книга втора*. Приредил: Милан Ѓурчинов. Скопје: Македонска академија на науките и уметностите.
- Конески, Блаже. 2018. *Светот на песната и легендата*. Приредил: Милан Ѓурчинов. Скопје: Македонска академија на науките и уметностите.
- Мојсова-Чепишевска, Весна. 2021. *Конески како тестамент*. Скопје: Матича македонска.
- Мојсова-Чепишевска, Весна и Антоновски, Иван. 2021. „Простата и строга македонска песна како современо житие“. *Спектар*, бр. 78, 117–126. https://spektar.edu.mk/sp/wp-content/uploads/2022/01/v.mojsova-cepishevska_spektar-78-117-126.pdf [Пристапено на: 10.8.2022]
- Мојсова-Чепишевска, Весна и Антоновски, Иван. 2023. „Проста и строга македонска песна како лирска биографија на Конески“ *Меѓународен научен собир 100 години Ѓлаже Конески и 75 години Филолошки факултет*. Скопје: Филолошки факултет „Блаже Конески“, 367–376. <https://flf.ukim.mk/wp-content/uploads/2023/03/100-godini-Koneski-1.3.pdf> [Пристапено на: 10.6.2023]
- Старделов, Георги. 1990. Одземање на силата – поезијата на Блаже Конески. Скопје: Мисла.
- Фонд „Блаже Конески“. Архив на Македонската академија на науките и уметностите „Харалампие Поленаковиќ“.

THE SIMPLE AND STRICT POEM
IN KONESKI'S EARLIEST CREATIVE PHASE

Summary

The paper is dedicated to the poetry of Blazhe Koneski's earliest creative phase (1938/9–1941), that is, to his first poetic attempts made in his early youth, while archival material from his legacy is used as the primary source. The paper pays special attention to Koneski's poetry from this period, which was created in the Macedonian vernacular, starting with his first poem written in the Macedonian language, "Letter to a Mother", dated March 10, 1939. The purpose of the research is to analyze the poetic peculiarities of Koneski's poetic beginnings in the context of the poetic peculiarities of his further poetic creation. At the same time, the question is raised whether the poetic specifics that define the *simple and strict Macedonian poem* is also a feature of this phase of the Koneski's creative path, while analyzing how much his concept of actualization and consequently innovation is recognized in his earliest poetic texts. The findings from the analysis point to the perception that even in this earliest creative phase of Koneski, more ethical peculiarities are noticed, which will later define the poetics of the simple and strict Macedonian poem, both on the thematic-motive level and in terms of style. At the same time, one comes to the realization that these poems (at least those that have been preserved) are also crucial for the reconstruction of *Koneski's lyrical biography*. The significance of this creative phase of Koneski for his creative oeuvre is evaluated in the paper through the presence of some of the poems from the earliest period in his books, above all in the poetry collection "Poems" (1953).

Keywords: Blazhe Koneski, early creative phase, Macedonian poetry, simple and strict Macedonian poem, poetics.